

İbn-i Arabi bu sayede daha gençliğinden itibaren Endülüs'ün önemli isimleriyle karşılaşma ve tanışma imkanı buluyor. Bunların arasında Miladi 1182'de görüştüğü büyük İslam filozofu **İbni Rüşd de**

vardı. Onunla tanışıyor, onun derslerine katılıyor. Ancak İbni Rüşd aklı ve rasyonalizmi, İbni Arabi ise keşif ve kerameti öncelediği için pek anlaşıyorlar.

İbni Arabi'nin 30 yaşına kadar özellikle Kuzey Afrika'ya seyahatleri oluyor. Çünkü Endülüs'ün ilk entelektüel ilişkisinin olduğu yer Kuzey Afrika'dır. Fas, Cezayir ve Tunus'a gidiyor.

30 yaşından sonra bir daha dönmek üzere İspanya'dan ayrılıyor. Faz üzerinden Cezayir üzerinden Musul'a gidiyor. Oradan Mekke'ye geçiyor. Zaten kalan ömrü bu coğrafyada geçiyor.

Özellikle Mekke, Şam ve Konya arasında geçiyor.

Bunun dışında pek çok alimin ilim meclislerinde bulunan İbn-i Arabi kısa sürede keskin zekası ve kuvvetli hafızasıyla dikkatleri üzerine çekmişti. Doğduğu topraklar olan Endülüs'te bir süre kaldıktan sonra **Şam, Halep, Bağdat, Musul, Konya, Malatya, Mekke ve Medine** gibi şehirleri dolaşıyor.

Burada bulunan tanınmış şeyhler ve alimler ile görüşüyor. İbn-i Arabi, ilk hocam diye bahsettiği Ureyni isimli şeyh ile tanışıyor.

Yıllar geçtikçe, şehirler dolaştıkça, alimlerin meclislerinde bulundukça, ilmi birikimi daha da artıyor. İlim ve marifet ile dolup taşıyordu. Birçok şehirden geçen Muhyiddin İbn-i Arabi Konya'ya da geldi. Burada tanıştığı Sadrettin Konevi'nin dul annesiyle evlendi. Konya'dayken "Risaletü'l-Envar"ı yazdı. Selçuk Meliki Gıyasettin Keyhüsrev tarafından hürmet ve ikram gördü. Zaman zaman civar şehirlere seyahatler yaptı.

Bu bakımdan aslında İbn-i Arabi ne kadar Endülüs kökenli olsa da yetiştiği yer dayandığı miras bakımından aslında doğulu ve orta doğulu ve biraz da Anadolu'lu bir düşünürdür.

İbni Arabi'nin çok sevildiği ve tanındığı yer Anadolu'dur.

Yani bir taraftan işte Suriye'den Lübnan'a kadar uzayan, diğer taraftan İran üzerinden Orta Asya'ya doğru genişleyen, Batıda Balkanlara kadar yayılan Selçuklu ve Osmanlı'nın nüfuz alanı olan Anadolu var.

İşte İbni Arabi bu bölgede tanındı ve burada el üstünde tutuldu.

İbni Arabi diğer zatlardan ayıran şöyle bir özelliği vardır. O sadece bütün himmetini tasavvufa teksif etmiştir, yoğunlaştırmıştır. Örneğin, İbn-i Sina tasavvufun yanında matematik, mantık, siyaset, ahlak, felsefe ve tıpla da ilgilenmiştir. İmam Gazali tasavvuftan önce Eşari kelamı, fıkıh usulü, hadis usulü, mantık ve felsefe ile ilgilenmişti. İbni Arabi ise temel İslami eğitimi aldıktan sonra tasavvuf alanında derinleşmiştir.

Yalnız bu İbni Arabi'nin başka ilimlerle hiç ilgilenmediği anlamına gelmemektedir.

İbni Arabi dini ilimlerin yanısıra tıp, matematik, fizik, kimya, edebiyat ve hatta tarih gibi ilimlerle de ilgilenmiş ve aslında kendine özel bir literatür geliştirmiştir.

İbni Arabi'nin, bir filozof sufi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ömrünün son anlarına kadar eser yazmakla meşgul olan Muhyiddin İbn-i Arabi rivayetlere göre, 500'den fazla eser kaleme almıştır.

Daha açık ifade etmek gerekirse, eserlerinden 2 tanesi diğerleri ile mukayese edilemeyecek kadar önem kazandı. Bu eserler 38 yılda tamamladığı Fütihat-Mekkiyye adlı eseri ile vefatından 11 yıl önce olgunluk çağında yazdığı

Füsusu'l-Hikem

'dir.

Fütihat-ı Mekkiyye, sadece O'nun değil belki bütün İslam mirasının en önemli birkaç eserinden bir tanesidir. Bir bakıma **Gazali'nin İhyau Ulumi'd-Din'i** gibi İslam'ı bütün

sorunları ile ele alan

ansiklopedik bir kitaptır. Allah inancı, İslam ahlakı, İslam bilimi, felsefe, tasavvuf vb. birçok konuyu detaylı bir şekilde ele alan en önemli kitaplardan birisidir.

Füsusu'l-Hikem adlı eseri de Futuhat gibi bir rüyaya dayanmaktadır. Rivayetlere göre, **Muhyiddin İbn-i Arabi, Resulullah (s.a.v.)'i rüyasında görmüş ve: "Bazı hakikatleri halka açıkla!"** işaretini alarak Hicri 627 yılında Şam'da bulunduğu sırada "Hikmetlerin Özü" manasına gelen "Füsusu'l-Hikem" adlı eseri yazmaya başlamıştır.

İbni Arabi bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Ben Muharrem ayının sonlarına doğru Şam'da Peygamber Efendimizi (s.a.v.) rüyamda gördüm. O bana elinde bir kitapla geldi. Bu:

"Füsusu'l-Hikem'dir.

Bunu al ve insanların istifadeleri için insanlara ulaştır." dedi. İbni

Arabi: "Bu rüya üzerine himmeti, yardımı, inayeti Rabbinden isteyerek böyle bir eseri kaleme aldım" demektedir.

Tabi ki **bu kitap İbni Arabi'nin diğer birçok kitabı gibi bir ilham eseridir.** Fakat bu durum

İbni Arabi'nin bu eserlerde kendi düşüncesi, yorumu, tecrübesi ve ilmi derinliğini ortaya

koyamadığı anlamına gelmemektedir. İslam dünyasında düşünürler genellikle

Allah'ın kendilerine ilhamı sayesinde

eserlerini kaleme aldıklarını; ancak bunların bir kutsiyetinin olmadığını söylemişlerdir. Bu ilhamı ilahi vahiy ile karıştırmamak gerekmektedir. N

asıl ki ş

airlerin ilham alarak şiirlerini terennüm etme hürriyeti varsa aynı şekilde bu düşünürlerin de ilham alarak eserlerini yazmalarında bir sakınca olmamalıdır.

4 / 8

İbni Arabi Tümtanricılığı (panteizm) savunmaz. Ona göre Allah gerçek varlıktır diğer varlıklar ise Allah'ın iradesine bağlı olarak vardır. Allah'ın dışında gerçek varlık yoktur. Tasavvuf'ta hemen bütün sufiler tarafından kabul edilen "La mevcude illa hu/Allah'ın dışında varlık yoktur" tesbihatının bu gerçeği dile getirdiğini savunmaktadır. Yani Allah'ın dışındaki diğer varlıklar fiziksel olarak değil de daha ziyade anlam itibari ile yok hükmündedir.

İbni Arabi'de akıl ve zevk, iman ile amel birliktedir, bunlar ayrılmazlar. O, Cenab-ı Hakk'a yaklaşma ve kurbiyet için evrad ve ezkarı önemser.

İbni Arabi, bazen insan aklı ile idrak edilmesi imkansız olan olaylar için sembolizmi yani bazı remiz ve işaretleri kullanmıştır.

Bütün eserlerinde "akıl zahirin dili" zevk ise, "batının dili" olarak tanımlanmış olup İbni Arabi'nin bu iki dili birlikte başarı ile kullandığını söyleyebiliriz.

İbni Arabi, tasavvufu "tahalluk" ve "tahakkuk" olarak bilinen iki ana kavram üzerinde ele almıştır.

Tahalluk adı üzerinde işin

ahlak

boyutu

d

ur. O

rada

züht gibi, takva gibi, ihlas gibi, murakabe gibi konular işlenir. T

ahalluka i

şin

pratik yönü

dür de diyebiliriz.

Tahakkuk ise, işin teorik yanı

dır. İşte orada bir felsefe vardır. Orada yorum ve yaklaşımlar, analiz ve sentezler vardır. İşte İbni Arabi tahakkuku en kamil manada kendisinde temsil etmekle birlikte tahallukda da tasavvuf tarihinin zirvesini tutan devasa bir isimdir.

Muhyiddin ibn-i Arabi Füsusu'l-Hikem adlı eserinde kısa bir başlangıçtan sonra her Peygambere bir hikmet verilmiş olduğunu ve 27 peygamberin ayrı bir hikmeti temsil ettikleri beyanla eseri 27 bölüme ayırdı.

İbni Arabi, burada 27 fas, 27 bölüm içerisinde Kur'an-ı Kerim'de isimleri geçen 27 Peygamberi konu edinmiştir. Burada İbni Arabi'nin maksadı varlık ile alem arasındaki varlık-alem ile Allah vacip zat olan Allah arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. O'nun esas maksadı budur. ***Tabi ki Peygamberler ve en başta Peygamber Efendimiz Cenab-ı Hakkın isimleri ve sıfatları yönüyle kendi suretlerinde bunu en çok aksettirenler Peygamberlerdir.***

İşte İbni Arabi burada Kur'an-ı Kerim'e bakmış hadis-i şeriflere bakmıştır. Her bab için, her fas için ayırmış olduğu yerde hangi Peygamberi inceliyorsa, orada işliyorsa önce

O'nunla alakalı ayet ve hadisleri almıştır. Bu konuları araştıran hemen her Müslümanın ulaşabileceği, bilebileceği ayet ve hadisleri sıralamıştır. Daha sonra da onlara bir rol biçmiştir adeta ve sonra onlar, onların o ayet ve hadislerde anlatılan hakikatlerinden hareketle Vacibü'l-Vücut, Vahded-i Vücut mevzuu oraya getirmiş ve o konuyu işlemiştir. Yani diyebiliriz ki İbni Arabi hazretlerinin Füsusu'l-Hikem adlı eserinde ki bütün derdi, maksadı, gayesi bu Peygamberler vesilesi ile onların hayatlarından hareketle mevzuu o Vahdet-i Vücuda getirmek ve işlemektir.

Muhyiddin İbni Arabi eserinde Peygamberle ilgili görüşlerini dile getirirken kitabının bir bölümünü Allah kavramına ayırmıştır. İbn-i Arabi'nin Allah düşüncesine farklı yaklaşması ve daha da önemlisi görüşlerini cesurca kaleme alması bakımından bu eser dikkat çekmektedir.

İbni Arabi'nin evrensel bilgiyi ve evrensel ahlakı adeta bir İslam bilimi şeklinde düşünüyor.

Şimdi burada ana fikirleri ele almış olması bize şöyle bir istikamet gösteriyor: İslam bize Allah hakkında en veciz şekilde neyi söyler? Mesela insan hakkında bize neyi söyler? Tabiat hakkında bize neyi söyler? İnsanın yeryüzünde ki bulunuş gayesi hakkında İslam bize ne der? İnsanın Allah'la ilişkisi bakımından bize ne söyler?

Şimdi dikkat ederseniz bu sorular herhangi bir çağa mahsus sorular değil. Biz bugün de bu soruları soruyoruz. Herkes bu soruyu soruyor yani en sıradan insandan en yetkin insana kadar veya en bilgili insana kadar bu soruyu soruyor ve bu sorulara bir cevap bulmaya çalışıyor.

Bu sorulara bir cevap aramaya çalışıyoruz. Şimdi Füsusu'l-Hikem bu sorulara yani nasıl bir Allaha iman ediyoruz sorusuna insan niçin var? Bu tabiat niçin var? Tabiatla bizim ilişkimiz

nedir? Allah'la ilişkimiz nedir? sorusuna Peygamberler üzerinden daha doğrusu Peygamberlerin getirdiği vahiy üzerinden bir cevap bulmaya çalışıyor.

Şimdi bu da Füsusu'l-Hikem'in kaynağını ortaya çıkarır. Füsusu'l-Hikem'in kaynağı aslında **Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir**

İbn-i Arabi her bir insanın temel olarak sorduğu bu sorulara bir ayet yorumculuğu olarak veya bir tefsir gibi veya bir hadis yorumculuğu şeklinde cevap bulmaya çalışır. Bu yönüyle aslında Füsusu'l-Hikem din bilimlerinden herhangi birisi gibidir.

Yani dinin temel kaynağı **Kur'an-ı Kerim ve sünnettir**. Füsusu'l-Hikem'de bu Kur'an-ı Kerim ve sünnetten hareketle bizlere bir cevap vermeye çalışıyor bir cevap bulmaya çalışıyor ve bu soruyu özellikle Peygamberlerden hareketle izah etmeye çalışıyor.

Dikkat ederseniz şu sonuca varmış oluyoruz. Bu sorular kadim sorulardır. Her birimizin sorduğu sorulardır. Cevaplar değişse bile temel iki kaynak değişmez. Bu iki kaynak Kur'an ve hadislerdir. Biz bu bakımdan mesela Füsusu'l-Hikem'i veciz bir Kur'an-ı Kerim yorumu olarak düşünebiliriz. Ya da Füsusu'l-Hikem'i bir sünnet yorumu olarak düşünebiliriz. Ama hiç bir zaman Füsusu'l-Hikem'i bir peygamberler tarihi kitabı olarak düşünemeyiz.

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen 27 Peygamber üzerinden bize bu hakikatleri bu sorunlara anlatmaya çalışıyor. İnsan sorununu anlatmaya çalışıyor. Fakat Kur'an-ı Kerim'de de Peygamberler bir tarih şeklinde ele alınmaz bir kıssa şeklinde anlatılmaz. Yani olmuş bitmiş bir şey diye düşünülmez. Kadim bir kitap olması hasebi ile Peygamberler meselesi Kur'an-ı Kerim'de bir tarih üstü mesele olarak ele alınır. Biz de bu bakımdan Füsusu'l-Hikem'e bir tarih kitabı diye bakamayız. Füsusu'l-Hikem kadim kitabın yani Kur'an-ı Kerim'in insan sorunu ekseninde insanların sorunları ekseninde yeniden yorumlama çabasıdır.

Not: Bu yazı makale, köşe yazısı vs. gibi akademik bir yazı değildir. Sadece ders notu olarak kullanılmaktadır